

НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ ЮРИДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ У СВІТЛІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Попова Н.О. (Харків)

Тенденції світового розвитку в напрямку глобалізації суттєво впливають на добір змісту навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах немовного профілю. Ми спостерігаємо, як зміст сучасної лінгвістичної освіти в нелінгвістичних університетах значною мірою спрямовується на досягнення рівня, що відповідає світовим вимогам глобалізації життя.

Як склалося, саме англійська мова отримала повсюдно в сучасному глобалізованому світі статус міжнародної мови, яка є найпоширенішим засобом спілкування. Тому логічним є те, що найчастіше навчальною дисципліною "Іноземна мова" та "Іноземна мова професійного спрямування" у вищих навчальних закладах України є саме англійська мова.

Слід відзначити зростання значення володіння іноземною мовою та постійне підвищення вимог до рівня володіння англійською мовою студентів і випускників немовних університетів, зокрема юридичних.

Пріоритетність вивчення саме англійської мови продиктована тим, що в сучасному світі англійська мова стає все важливішим інструментом глобальної комунікації, особливо професійної, дослідницької, наукової [2, 3, 6-8]. Це підкреслювалося і в установчих документах, і у виступах на міжнародних лінгвометодичних форумах, наприклад, нещодавно на 2-й міжнародній конференції з глобалізації навчання іноземної мови та підготовки викладачів (The 2nd International Conference on the Globalization of Second Language Acquisition and Teacher Education – 4-6 серпня 2016 року, Японія) [8].

Одним із основних завдань юридичної освіти стає адекватна підготовка спеціалістів для ефективної роботи в сучасних умовах. Глобалізація руйнує межі між країнами, необхідність спілкуватися другою або багатьма мовами змінила лінгвістичний ландшафт: "As globalization advances and boundaries between countries fade away, the need to communicate in a second or multiple languages has altered the linguistic landscape. As a result, second language acquisition and foreign language teaching have progressed to the forefront of linguistics, providing a critical framework in understanding how language is acquired or learned and its pedagogical implications." [8].

Не можна не погодитися з визнанням важливої ролі іноземних мов у сучасному житті, коли дійсно зросли міжнародні контакти та засобом цього спілкування саме і є мова: "Language today not only links nations but also

empowers individuals toward greater upward mobility, all of which makes it an indispensable tool in modern society"[8].

Аналіз наукової літератури свідчить, що модернізація освітньої сфери є пріоритетним завданням, виконання якого передбачає застосування компетентного підходу до професійної підготовки майбутнього фахівця будь-якої галузі, зокрема і юридичної. Концептуальною основою для формування змісту сучасної юридичної освіти, яка включає і вивчення іноземної мови, став компетентний підхід у викладанні у вищих навчальних закладів.

Загальні та конкретні проблеми підготовки майбутніх фахівців до професійного іншомовного спілкування досліджували О. Тарнопольський, С. Кожушко, Т. Колбіна, Т. Труханова, В. Александрова, Л. Білобородова та ін.; специфіку викладання професійної англійської для юристів вивчали В. Шишкіна, Ю. Зелікман, Д. Демченко, Г. Полякова та інші науковці [1-5].

Утім, дослідження особливостей формування професійної іншомовної компетентності представників правничих професій, фахової підготовки студентів майбутніх юристів ще має бути висвітлено в наукових розвідках.

Як зазначалося вище, сучасні соціально-економічні умови, пов'язані з розширенням суспільних та економічних зв'язків, контактів із закордонними партнерами, вимагають підвищення у фахівців рівня знань іноземної мови як засобу міжнародного професійного спілкування. У змісті юридичної освіти принципового значення набуває вивчення міжнародного права. Радикальна трансформація міжнародних відносин і соціально-економічних структур, розширення міжнародної співпраці в рамках європейської глобалізації змінили рівень професійної іншомовної компетентності спеціалістів, в тому числі і з вищою юридичною освітою.

До випускників українських вищих юридичних навчальних закладів значно підвищилися вимоги щодо рівня спеціальної іншомовної компетентності у зв'язку з посиленням міжнародної фахової співпраці,

зокрема в міжнародній організації кримінальної поліції Інтерпол та в інших аспектах міжнародної фахової кооперації.

Зміст іншомовної освіти в Україні оновлюється у світлі прийнятих на державному рівні програм та угод, що відбивається у застосуванні на практиці сучасних підходів до розширення професійної іншомовної компетентності студентів юридичних спеціальностей.

Як доведено дослідженнями [1, 2, 4, 5, 7], важливим чинником, що позначається на виборі мети навчання іноземній мові в немовному вузі, є специфіка особистості професіонала, якого готує дана спеціальність у виші. Уся професійна підготовка студентів спрямовується на створення за моделлю особистості фахівця, що складається з якостей, необхідних для його відповідності рівню професійної компетентності, і досягається впродовж років навчання у закладі вищої юридичної освіти.

Навчання англійської мови становить суттєву складову сучасної професійної юридичної підготовки, оскільки глобалізаційні процеси в усьому світі примушують кожного професіонала бути в курсі сучасних досягнень та інформації стосовно свого фаху [6, 7]. Тому лінгвістичний компонент освіти відкриває для студентів можливість якісно оволодіти майбутньою юридичною спеціальністю, а надалі – підвищувати свій професійний рівень.

Так, іноземна мова за професійним спрямуванням черпає свої завдання у сфері майбутньої професійної діяльності студентів, що і визначає мету навчання іноземної мови, співвідношення різних видів іншомовної мовленнєвої діяльності, вимоги до компетентності випускників.

Упровадження комунікативного підходу в практику викладання іноземних мов дозволило сформулювати одне зі стрижневих положень щодо навчання у вищому немовному навчальному закладі, яким є прагнення іншомовної комунікативної, зокрема професійної, компетенції. Дослідженнями в даній галузі (Г. І. Бородіна, Д. І. Демченко, Т. В. Колбіна, З. І. Коннова, Т. А. Костюкова, А. Л. Морозова, В. П. Сисоєв, А. В. Хуторской та ін.) встановлена багатокomпонентність цієї компетенції [1-3,

7, 8]. Висвітлюючи її компонентний склад, лінгвометодисти визначають як основні лінгвістичну, тематичну, соціокультурну, компенсаторну та навчальну компетенції [1, 2].

Як визначають дослідники [1, 2, 4], необхідним для сформованої особистості фахівця юриста є власне професійна компетентність, наявність правових знань, навичок, засвоєних правових традицій і стереотипів поведінки, а також вміння застосовувати їх у практичній діяльності. Особливо важливим з погляду мовленнєвої комунікації є те, що робота правників безпосередньо пов'язана зі спілкуванням з людьми, їхньою поведінкою, з різними соціальними обставинами тощо.

Очевидно, що властивості, пов'язані із вмінням відрізнити істотне від несуттєвого, головне від неосновного, а також логічність мислення невід'ємні від навчання будувати фрази як рідною, так і іноземною мовами. Інтелектуальні вміння розглядати проблему з різних аспектів, конструктивність і прогностичний характер мислення та подібні властивості виховуються, зокрема й заняттями з іноземної мови. Дослідники [2] серед особистісних якостей, необхідних для іншомовної професійної комунікації, відзначають такі компоненти, як когнітивний і діяльнісний. До когнітивних відносять теоретичні знання про систему мови, практичні комунікативні знання, лінгвокраїнознавчі та культурологічні знання про країну мови, що вивчається, а також професійні іншомовні знання, знання юридичної термінології, кола міжнародних документів тощо. Діяльнісний компонент іншомовної професійної комунікації розглядається як "уміння, форми та способи реалізації іншомовних знань у професійній юридичній діяльності, включаючи й міжнародну: предметно-конкретні, аналітико-синтетичні, креативні, проектні) компоненти, що забезпечують єдність комунікативної та професійної культури юриста" [2, с.7] включають адекватний рівень компетентності, загального розвитку і культури. Тому в сучасній дійсності від юриста потрібні широта поглядів, допитливість розуму, гарний розвиток концентрації та стійкості уваги, високий рівень

розвитку короткочасної і довгочасної пам'яті, комунікативні навички, вербальні здатності – уміння правильно та зрозуміло висловлюватися [4].

Це звичайно, не остаточний перелік індивідуально-професійних якостей фахівця. Втім, саме ці відбиваються у лінгвістичній підготовці, до якої входить і навчання іноземної мови. Перераховані вище індивідуально-професійні якості фахівця забезпечуються комплексною підготовкою, компонентом якої є вивчення англійської мови.

Можна назвати метою іншомовної підготовки майбутніх юристів досягнення такого рівня володіння рідною та іноземною мовою, який дозволить їм адекватно визначати свою мовленнєву поведінку за зміни умов міжкультурного спілкування.

Специфіка професійної діяльності юриста визначає комунікативну компетентність як найбільш значущу, оскільки професійне функціонування пов'язано зі спілкуванням. З цього погляду, основними педагогічними технологіями є технології професійно та особистісно орієнтованого навчання іноземної мови.

Праці з психолінгвістики та лінгводидактики (А. Леонтьєв, І. Зимня, Н. Гез, Ю. Пассов та ін.) свідчать, що основним критерієм успішного мовленнєвого акту є досягнення комунікативного задуму. З цього погляду, зміст навчання іншомовного професійного спілкування в правничій сфері має включати засвоєння засобів реалізації власних комунікативних намірів фахівця юриста, дібраних відповідно до тих типових ситуацій визначеної сфери спілкування. Сучасна парадигма освіти розрахована на виконання завдання виховання професіоналів високого рівня, які за визначенням мають стати полікультурними особистостями, здатними системно оцінювати оточуюче середовище, бути гуманітарно грамотними, готовими до міжкультурного професійного спілкування, зокрема й засобами іноземної мови. Вивчення іноземної мови у немовному ВНЗ з цієї точки зору набирає значущості, особливо у сучасній глобалізованій дійсності [1-3, 6].

Дослідженнями в галузі дидактики (С. М. Василевський, В. А. Сухомлинський, Е. С. Романова, А. В. Хуторской та ін.) показано, що особистісний аспект професійної компетенції є провідним чинником, визначальним для успіху навчально-виховної діяльності у вищому навчальному закладі взагалі. У цьому сенсі особливого значення набуває педагогічна майстерність викладача, його вміння бути суб'єктом своєї професійної діяльності, що створює умови для реалізації творчих можливостей і власне себе, як педагога, і студента як об'єкта навчання.

Як відзначає дослідниця Д.І. Демченко [2], аналіз досліджень науковців дозволив визначити "поняття "професійна іншомовна компетентність юриста" як професійно значущу інтегративну якість особистості представника юридичної професії, системно-ціннісне новоутворення, що забезпечує декодування іншомовної правової інформації (міжнародних правових документів, юридичної термінології), творче використання її в практичній юридичній діяльності (у безпосередніх контактах з іноземними колегами) і здатність вільно здійснювати міжнародну юридичну діяльність по розв'язанню професійних проблем"[2, с. 7].

У практиці викладання англійської мови майбутнім юристам викладач повинен мати на увазі визначені структурні компоненти професійної іншомовної компетентності юриста, до яких належать аксіологічний, когнітивний та діяльнісний [2, с. 8]. Описуючи специфіку кожного з названих складників, дослідники відносять до аксіологічного компонента мотиви, цілі, ціннісні орієнтації, особистісні якості, необхідні для іншомовної професійної комунікації [2, с. 8]. До когнітивного компонента відносять теоретичні мовні і практичні комунікативні, лінгвокраїнознавчі знання та професійні іншомовні знання. Уміння, форми та способи реалізації іншомовних знань у професійній юридичній діяльності, включаючи і міжнародну (предметно-конкретні, аналітико-синтетичні, креативні, проектні компоненти) становлять діяльнісну складову [2, с. 8]. Поєднання у навчанні англійської

мови зазначених компонентів забезпечує єдність комунікативної та професійної культури юриста.

Процес формування професійної іншомовної компетентності майбутніх юристів передбачає, по-перше, формування позитивного ставлення до професійної іноземної мови, забезпечення усвідомлення необхідності вивчення англійської мови як мови міжнародного професійного спілкування, по-друге, подолання невпевненості у власних можливостях досягти професійної іншомовної компетентності, а також інших психолінгвістичних проблем, пов'язаних з продуктивною мовленнєвою активністю засобами іноземної мови (побоювання виглядати некомпетентним, робити помилки в іншомовному слововживанні та вимові, побудуванні речень тощо).

Урахування такого аспекту викладання іноземної мови майбутнім правникам передбачає увагу з боку викладачів стосовно забезпечення педагогічних умов, які сприяють створенню сприятливого соціально-психологічного клімату в освітньому середовищі в процесі оволодіння студентами іноземною мовою, а також контроль дотримання іншомовної професійної спрямованості процесу навчання.

На базі професійно спрямованого навчання безпосередньо в аудиторії необхідно добиватися виховання та організації регулярної самостійної роботи студентів юридичного університету і перевіряти її результати, впроваджувати особистісно орієнтовані діалогові, командні, ігрові технології в процесі формування професійної іншомовної компетентності студентів майбутніх юристів.

Особистісно орієнтовані технології навчання англійської мови (діалогові, ігрові технології, круглі столи, брейн ринги тощо) можуть бути з успіхом застосовані в процесі формування професійної іншомовної компетентності. Такі методики сприяють створенню комфортних умов навчання і дозволяють студентам якнайкраще розвивати власні особистісні дані, формуючи на фоні успіху свідоме ставлення до навчання, навички

отримання з навчального матеріалу інформації професійного характеру, логічного мислення, узагальнення, вирішення фахових завдань засобами іноземної мови.

Неодмінним складником процесу формування професійної спрямованості особистості майбутнього юриста при навчанні застосуванню іноземної мови, як уже було зазначено вище, є усвідомлений підхід до виконання важливого завдання досягти адекватного рівня володіння англійською мовою, розуміння перспектив отримання можливості власно послуговуватися нею в процесі вивчення фахових дисциплін.

Особливе місце в процесі сучасної професійної підготовки юриста належить оволодінню іноземною мовою з метою подальшого її використання як у процесі професійної підготовки, так і в майбутній професійній діяльності.

Навчання іноземної мови в сучасних умовах – істотна складова професійної підготовки, спрямованої на сприяння якісному фаховому зростанню спеціалістів галузі права, яка допомагає на сучасному рівні оволодівати майбутньою спеціальністю, забезпечувати високий рівень знань, які майбутній спеціаліст застосовуватиме в своїй професійній діяльності. Як уже було зазначено, сфера професійної діяльності визначає завдання навчання іноземної мови та співвідношення різних видів мовленнєвої діяльності.

Урахування того факту, що комунікативна компетентність займає в сучасній юридичній діяльності важливе місце, оскільки юридична професія пов'язана з інтенсивною мовленнєвою професійною комунікацією, зокрема й іншомовною, визначає одним із провідних завдань опанування іноземної мови у вищих немовних навчальних закладах для застосування іноземної мови в усіх видах мовленнєвої професійної діяльності, набуття спроможності іншомовної професійної комунікації.

Атмосфера співпраці педагога і студентів, розуміння професійної значущості англійської мови у фаховій підготовці, урахування

психологічних особливостей студентів, позитивне ставлення до навчання, постійний акцент на результатах в оволодінні іноземною мовою, визначення перспектив у професійній галузі за умови володіння іноземною мовою сприяють ефективній підготовці. Цілеспрямоване формування професійно компетентної особистості майбутнього фахівця юриста є метою навчання англійської мовою спирається на спільну активність викладача і студента та враховує психолого-педагогічні фактори, пов'язаних із інтелектуальною діяльністю, творчим мисленням, професійної мотивацією.

Отже, професійно спрямована іншомовна підготовка має великий особистісно-розвивальний потенціал. Найголовнішою особливістю сучасного викладання іноземної мови в немовному університеті можна вважати мету підготовки як інтеграційного цілого спрямованого на допомогу студентові сформувати компетентну професійну особистість та успішно здійснювати свою професійну діяльність в умовах соціальної взаємодії з представниками інших мовних соціумів, з іншою культурою та мовною картиною світу. Це ще раз підкреслює актуальність вивчення іноземних мов в глобалізованому світі. Усвідомлення необхідності володіння іноземними мовами підкріплюється успішною реалізацією власних професійних, креативних, соціокультурних проектів. Тому у викладанні англійської мови у юридичному університеті актуалізується прагматичний аспект, функціональна спрямованість, що передбачає формування іншомовних комунікативних компетенцій.

Процес вивчення іноземної мови відбувається в рамках формування загальної компетентності людини, яка становить сукупність ключових компетентностей, що визначає її як інтегровану характеристику особистості. Підготовка конкурентоспроможного юриста є одним із найважливіших педагогічних орієнтирів, що в нинішніх умовах євроінтеграції і глобалізації вимагає серйозного вивчення та застосування в процесі модернізації вищої освіти.

Формування творчої особистості сучасного фахівця юриста є актуальним завданням вищої освіти і зумовлене необхідністю відповідати потребам світу, що глобалізується, фахівець із високим рівнем професіоналізму, який має іншомовну комунікативну і соціокультурну компетентність щодо міжкультурної комунікації із зарубіжними партнерами та колегами.

Література

1. Бородіна Г.І. Комунікативно-орієнтоване навчання іноземної мови у немовному вузі // *Іноземні мови*. – 2005. – № 2. – С.28-31.
2. Демченко Д.І. *Формування професійної іншомовної компетентності майбутніх юристів у фаховій підготовці: дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук.* – Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди. – Харків, 2010.
3. Колбіна Т.В. *Сутність міжкультурної комунікації як особливої форми соціальної взаємодії представників різних культур* / Т.В. Колбіна // *Вісник Харківської державної академії культури*. – 2010. – Вип. 31. – С. 105-114. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/hak_2010_31_12
4. Романова Е.С. *Психология профессионального становления личности: дис. на здобуття наукового ступеня д-ра психол. наук.* – М., 1992. – 611 с.
5. Хуторской А.В. *Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования* / А.В. Хуторской // *Народное образование*. – 2003. – №2. – С.58-64.
6. *Globalization demands more foreign language study, not less* // *The Seattle Times/Editorials/Opinion/March 16, 2009.* – URL:http://seattletimes/nwsourc.com/html/editorialsopinion/2008869837_edtb17_languages.html.
7. Lewinbuk K.P. *Can successful lawyer think in different languages? Incorporating critical strategies that support learning lawyering skills for the practice of law in a global environment* / K.P. Lewinbuk // *Richmond Journal of Global Law&Business*. – 2007-2008. – Vol.7, Issue 12008. – P.4. – URL:<http://law.richmond.edu/global/default.php.pageType=archive>.
8. *The 2nd International Conference on the Globalization of Second Language Acquisition*

and Teacher Education – URL:<http://intesda.org/globalization-second-language-acquisition-teacher-education/>

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Кафедри іноземних мов

Матеріали

III Всеукраїнської науково-практичної конференції *„Іноземні мови у вищій освіті: лінгвістичні, психолого-педагогічні та методичні перспективи”*

15 листопада 2016 року

Харків

Організаційний комітет

Голова оргкомітету:

Гетьман А.П. – проректор з наукової роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України

Співголови оргкомітету:

Кузнецова О.Ю. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземних мов № 3 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Сімонок В.П. – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри іноземних мов № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Члени оргкомітету:

Голубнича Л.О. – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри іноземних мов № 3 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Нестеренко К.В. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов № 3 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Іноземні мови у вищій освіті: лінгвістичні, психолого-педагогічні та методичні перспективи. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого / Харків: НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2016. – 304 с.